

การประยุกต์หลักพรหมวิหารเพื่อการไกล่เกลี่ย : ศึกษากรณีผู้ไกล่เกลี่ย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี

An Application of Brahmavihāra to Mediation: A Case Study of the Mediators of Mediation Center, Legal Execution Department

ธรรมวิทย์ นวชัยนันท์¹, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และบรรพต ตันธีรวงศ์

Thamawit Nawachainant, Phramaha Duangden Thitañño

and Banpot Thontiravong

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Wang-noi, PhraNakorn Si Ayutthaya 13170, Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: thamawit.led0346@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 7 ท่าน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพรหมวิหาร 2) เพื่อศึกษาบทบาทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพรหมวิหารเพื่อการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย ดังนี้

1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในมิติทางพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมหลายประการที่ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด้วยการไกล่เกลี่ย หนึ่งในหลักพุทธธรรมเหล่านั้น คือ หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความและกระบวนการยุติธรรม เป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้อย่างรวดเร็วและประหยัดเวลาด้วยความพอใจของ

*ปรับปรุงต้นฉบับจากการนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ขอนแก่น 31 มีนาคม 2560

คู่ความ รักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีของคู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องละเว้นไม่ออกคำสั่ง ตัดสินใจ หรือเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทใดๆ และไม่พยายามเกลี้ยกล่อมหรือบังคับคู่ความ เพื่อให้ยอมรับตามความเห็นของตน

3) การไกล่เกลี่ยตามหลักพรหมวิหาร ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความรัก มีความเอาใจใส่ พยายามชวนชวาย แสดงออกถึงความยินดีให้เขามีความสุขและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง การไกล่เกลี่ยต้องมีแนวทางที่ชัดเจน ใช้อารมณ์ขันให้คู่กรณีรู้สึกผ่อนคลาย หรือดึงความสนใจของคู่กรณีไปที่อื่นบ้าง ทั้งต้องช่วยให้เขาหลุดพ้นจากหนี้เท่าที่ช่วยได้ คือ พ้นจากการถูกบังคับคดี มีความสุขใจที่ช่วยให้เขาตกลงกันได้และไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลาง

คำสำคัญ: การประยุต์; หลักพุทธสันติวิธี; การไกล่เกลี่ย

Abstract

This article in the form of a qualitative research done by the tools of documentary study and an in-depth interview with 7 key informants, is of 3 objectives: 1) to study the conceptual idea of mediation according to Brahmavihāra, 2) to study mediation context of Mediation Center's mediators, Legal Execution Department, and 3) to study the application of Buddhist peaceful means to mediation of the mediators of Mediation Center, Legal Execution Department.

From the research, it is found the followings:

1) In the dimension of Buddhism, it is found that there are many Buddhaddhammas that enhance problem resolution by means of mediation; one of those buddhadhammas is the principle of the Four Brahmavihāra: Metta: Loving Kindness, Karuna: Compassion, Mudita: sympathetic joy and Upekkha: equanimity.

2) Mediation is the useful compromise to litigants and the process of judgement leading to the end of the prosecution with fastness, saving time and with satisfaction of the litigants, including relationship keeping.

And ethical morality in performing their tasks without taking side, be free, not discriminating and not allow to be influenced by the outside persons that will cause the loss of neutrality. Mediators should assist, support litigants to make decisions on their own under the base of enough information in finishing the dispute willingly; they must not order, make decisions or arbitrate any dispute, including not trying to persuade or force litigants to agree with their opinions.

Keywords: An Application; Buddhist Peaceful Means; Mediation

บทนำ

การบังคับคดีแพ่งและการบังคับคดีล้มละลาย เป็นบทบาท การกิจหน้าที่ของกรมบังคับคดีที่จะต้องดูแลให้เป็นธรรม ซึ่งการบังคับคดีตามกฎหมายก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติมากมายทั้งต่อคู่ความ ส่วนหนึ่งเกิดจากต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ตลอดถึงเจ้าพนักงานบังคับคดี รวมถึง ระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่จะต้องได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นกระบวนการพิจารณาตัดสินหาทางออกของข้อขัดแย้ง โดยคู่กรณีหรือคู่ขัดแย้งช่วยกันพิจารณาหาทางออกร่วมกัน ซึ่งคนกลางไม่มีหน้าที่หรือไม่มีอำนาจในการตัดสินคดีแต่จะใช้วิธีการหรือกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน(Learning Process) โดยไม่ใช่จุดยืน(Position) โดยหลักการการเจรจาต้องให้ความสำคัญหรือความสนใจร่วมกันเป็นพื้นฐานในการเจรจา (Imterest-Based Negotiation) โดยไม่มุ่งไปเจรจาที่จุดยืน(Position-Based Negotiation) ซึ่งจะทำให้ยากต่อการเจรจาและกระบวนการในการเจรจาต้องมีกติกาในการเจรจา (Ground Rules) (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2011) ผู้ปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลางปราศจากอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอ กัน เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้ (Nuyimsai, 2016)

กรมบังคับคดีได้มีแนวคิดในการพัฒนาการระงับหรือยุติการบังคับคดีทางเลือกขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่รวดเร็วสะดวกและ เป็นธรรม โดยนำเอาขั้นตอนและวิธีดำเนินการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาปรับใช้ให้เข้ากับลักษณะของการบังคับคดี และอาศัยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เป็นแนวทางในการดำเนินการ (Mediation Center Legal Execution Department, MPP.) สภาพการไกล่เกลี่ยที่ปรากฏพบว่ายังมีความขัดแย้งกันของคู่ความในระหว่างการไกล่เกลี่ย หรือคู่ความไม่ไว้วางใจผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งมีมูลเหตุปัจจัยหลายอย่าง ทำให้การไกล่เกลี่ยไม่เป็นผลสำเร็จ เช่น สภาพ ห้องไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและสภาพอารมณ์ของคู่กรณี เป็นต้น ผลของการไกล่เกลี่ยที่ผ่านมาระหว่างเดือนตุลาคม 255 จนถึง เดือนมิถุนายน 2559 มีสถิติคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 82.45 (Legal Execution Department, 2016) จากสถิติดังกล่าวถึงแม้ว่าจะทำให้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้และทำให้การบังคับคดีเสร็จสิ้นไปเป็นจำนวนมาก แต่การไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่จัดทำในรูปแบบมหรกรรมการไกล่เกลี่ยซึ่งไม่เต็มรูปแบบมากนัก ส่วนการไกล่เกลี่ยที่เต็มรูปแบบในบางกรณีพบว่ายังมีความขัดแย้งกันของคู่ความในระหว่างการไกล่เกลี่ย หรือคู่ความไม่ไว้วางใจผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งมีมูลเหตุปัจจัยหลายอย่างทำให้การไกล่เกลี่ยไม่เป็นผลสำเร็จ เช่น การมีอคติ เจ้าอารมณ์ พูดไม่รักษาน้ำใจ เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองว่า ผู้ไกล่เกลี่ยมีองค์ความรู้ด้านกฎหมายในการไกล่เกลี่ยยังไม่เพียงพอ จำเป็นจะต้องมีคุณธรรมกำกับด้วย หลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นมีมาก แต่ในที่นี้ผู้ศึกษาเลือกหลักพรหมวิหารเป็นกรอบในการพัฒนาส่งเสริมผู้ไกล่เกลี่ย เพราะมีส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านกายภาพ และการวางใจที่เป็นกลาง เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับแนวทางในการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้จะช่วยให้เกิดการวางตัวของผู้ไกล่เกลี่ยมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง เพราะธรรมชาติของปุถุชนมีความยินดียินร้ายหรือ

ชอบชั่งเกาเขติดอยู่ในจิตสันดาน หากไม่จัดความยินดีในร้ายหรือชอบชั่งออกไป ย่อมเอนเอียงแน่นอน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการไกล่เกลี่ยด้วยการประยุกต์หลักพุทธสันติวิธีหรือหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการไกล่เกลี่ยตามหลักพรหมวิหาร
2. เพื่อศึกษาบทบาทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร เพื่อการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการผลสรุปที่เกิดจากงานวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและศึกษาวรรณกรรมประเภทวิทยานิพนธ์ ตำราต่างๆ และศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหาร 4 กรณีศึกษาผู้วิจัยได้เลือก ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี เป็นพื้นที่ศึกษา ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ไกล่เกลี่ยผู้บริหาร กรมบังคับคดี ผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีการพิจารณาตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เพื่อจะใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นสามารถใช้ในการสัมภาษณ์ตามข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ถูกต้องและวัดผลการวิจัยได้ทั้งยังสร้างความเชื่อมั่นกับผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ต่อไป

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ไกล่เกลี่ย ผู้บริหารกรมบังคับคดีและผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี เพื่อนำผลการสัมภาษณ์ที่ได้มาวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากอธิบดีกรมบังคับคดี ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยมาวิเคราะห์ อธิบาย ตีความและสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อจัดทำและนำเสนอเป็นรายงานวิจัยที่สมบูรณ์ต่อไป

ขั้นที่ 6 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

การวิจัยครั้งนี้ประชากรมี 3 กลุ่ม 1) ผู้บริหารกรมบังคับคดี จำนวน 1 ท่าน 2) ผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี จำนวน 1 ท่าน 3) ผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 5 ท่าน โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่และคู่มือในการปฏิบัติงานจากหน่วยงานดังกล่าวและจากสำนักงานศาลยุติธรรม มาประกอบการวิจัยด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจัดประเด็นคำถามเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยเครื่องมือที่จะนำไปใช้ต้องได้รับการให้นำหนักความน่าเชื่อถือจากคณะกรรมการร้อยละ 60 ขึ้นไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรมของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและคู่ความที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนชัดเจนแล้วจึงนำข้อมูลด้านเอกสาร มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา(Descriptive Analysis) และวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis Method) พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางทางหรือวิธีการไกล่เกลี่ยตามหลักพรหมวิหาร 4

ผลการวิจัย

การประยุกต์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการไกล่เกลี่ย : ศึกษากรณีผู้ไกล่เกลี่ย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ

1. แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพรหมวิหาร

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อนวันในตัวเองคนเดียว ในครอบครัว ในชุมชน ในองค์กร ในประเทศของเรา หรือระหว่างประเทศ ความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องเลวร้าย หากความขัดแย้งนั้นสามารถคลี่คลายตัวเอง และเปลี่ยนไปทางสร้างสรรค์ นำไปสู่ข้อยุติได้หรือหาทางออกได้ ปัญหาที่ไม่ใช่เรื่องของการมีความขัดแย้ง แต่เป็นเรื่องของวิธีการที่เราจะจัดการกับความขัดแย้ง ความขัดแย้ง คือ ภาวะที่กลุ่มต่างๆ เข้ากันไม่ได้ หรือแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ขาดแคลน ความเข้ากันไม่ได้ (Reymond W. Mack and John Pease, 1973) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะไม่มีมีการพิจารณาหรือตัดสินว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิดในข้อกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) คือ กระบวนการที่ส่ง

เสริมช่วยเหลือคู่กรณี ด้วยบุคคลที่สามที่เป็นกลาง เรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediation) ซึ่งเป็นบุคคลที่ช่วยให้คู่กรณีสามารถตกลงแก้ไขข้อพิพาทกันได้ โดยใช้กระบวนการ เทคนิค ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ต่างๆ ในการช่วยให้คู่กรณีเจรจาตกลงกันได้โดยศาลไม่ต้องพิจารณาพิพากษาคดี (Henry J. Brown and Arthur L. Marriott, 1999) หากคู่พิพาทเห็นคล้อยตามด้วยก็จะเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งศาลจะมีคำพิพากษาตามยอมต่อไป หรือในชั้นบังคับคดีถ้ามีการเจรจาตกลงกันได้ก็จะมีการทำบันทึกข้อตกลงที่มีผลบังคับได้ หากมีการบังคับคดียึดทรัพย์ อาศัยทรัพย์ไว้ก็จะนำไปสู่การถอนการยึด ถอนการอายัดหรือถอนการบังคับคดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อ คู่ความและกระบวนการยุติธรรม เป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้อย่างรวดเร็วและประหยัดเวลา ยุติระงับลงด้วยความพอใจของคู่ความ รักษาสัมพันธภาพที่ดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย ในมิติทางพระพุทธศาสนาพบว่าหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเป็นหลักธรรมที่ยึดมั่นในหลักหลักธรรมเพื่อช่วยเหลือมนุษย์และ สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตาปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีใจผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยความชื่นบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณากรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับทั้งผลดีและชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม(Phra Phramgunaporn P.A.Payutto, 2008) การยึดหลักพรหมวิหารในการไกล่เกลี่ยจะทำให้การไกล่เกลี่ยมีความยืดหยุ่น ยินยอม ผ่อนปรน โอนอ่อนผ่อนตามให้แกกันและกันเพราะความปรารถนาให้คู่ความเหล่านั้นมีความสุข ความปรารถนาให้พ้นจากความทุกข์ ความพลอยยินดีในความสำเร็จ และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางปล่อยให้เป็นไปตามเหตุตามปัจจัยเมื่อเกินขอบเขตกำลังความสามารถของเรา (PhraDharmpitok (P.A. Payutto), 1999) ซึ่งมีความสอดคล้องกับภาวะความเป็นจิตอาสาหรือหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย ย่อมเป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จและมีความน่าเชื่อถือ

2. บทบาทการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบังคับคดีนอกจากมีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยกรมบังคับคดีได้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นประจำสำนักงานบังคับคดีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อรองรับภารกิจด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควบคู่ไปกับภารกิจด้านการบังคับคดี แล้ว ยังมีผู้ไกล่เกลี่ยคอยทำหน้าที่ช่วยเหลือ เสนอแนะแนวทางเพื่อให้คู่กรณีหาทางออกของข้อพิพาทร่วมกัน หากตกลงกันได้จะเป็นผลให้มีการถอนการยึดทรัพย์ ถอนการอายัดทรัพย์หรือถอนการบังคับคดีโดยการทำบันทึกข้อตกลง ซึ่งการตกลงหรือไม่เป็นการตัดสินใจของคู่กรณีเอง การไกล่เกลี่ยเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ก่อนที่จะมีการบังคับคดียึดทรัพย์ อาศัยทรัพย์ของลูกหนี้หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อชำระหนี้

ตามคำพิพากษา และการไกล่เกลี่ยภายหลังการบังคับคดี ยึดทรัพย์หรืออายัดทรัพย์ของลูกหนี้แล้วซึ่งประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้คดียุติไปได้ โดยไม่ต้องบังคับคดีหรือไม่ต้องถูกขายทอดตลาด ทรัพย์สินที่ยึดทำให้มีความรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย คู่กรณีสามารถหาข้อยุติได้ด้วยตนเองและมีการยอมรับปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ทำให้ไม่ต้องมีการบังคับคดีตามมา ประโยชน์อีกอย่างหนึ่งของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นจะทำความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation Center Legal Execution Department, 2016)

นอกจากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคดีก่อนโดยอาจจะดูจากพยานหลักฐานที่มีหรือสอบถามคู่กรณี เพื่อทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย จากนั้นจึงจะเริ่มการประชุมไกล่เกลี่ยโดยผู้ไกล่เกลี่ยกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย ด้วยการแนะนำตัวเองและสร้างบรรยากาศในการเจรจา ตลอดจนชี้แจงถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยและอธิบายขั้นตอนกระบวนการ รวมถึงกติกา มารยาทต่างๆ ในการเจรจาให้คู่กรณีทราบ การค้นหาความต้องการแท้จริงของคู่กรณี ผู้ไกล่เกลี่ยต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีจากข้อมูลในสำนวนและข้อเท็จจริงที่ได้รับจากคู่ความ ซึ่งอาจเป็นการเจรจารวมกันทุกฝ่าย หรือประชุมแบบแยกเจรจาทีละฝ่ายก็ได้ การหาทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ลดประเด็นข้อขัดแย้ง และเสนอทางออกในการยุติข้อขัดแย้งให้แก่คู่กรณี ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกรมบังคับคดีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงเมื่อ คู่ความสามารถตกลงยุติข้อพิพาทกันได้ เป็นผลสำเร็จ ไม่ว่าบางประเด็นหรือทุกประเด็นหรือคู่ความไม่สามารถตกลงยุติข้อพิพาทกันได้ ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้มีจริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกใช้อิทธิพลใดๆ อันอาจทำให้เสียความเป็นกลาง ผู้ไกล่เกลี่ยพึงช่วยเหลือ สนับสนุนให้คู่ความตัดสินใจด้วยตนเองบนพื้นฐานข้อมูลที่เพียงพอในการตกลงระงับข้อพิพาทด้วยความสมัครใจ ต้องละเว้นไม่ออกคำสั่ง ตัดสินใจ หรือ ชี้ขาดข้อพิพาทใดๆ และไม่พยายามเกลี้ยกล่อมหรือบังคับคู่ความเพื่อให้ยอมรับตามความเห็นของตน ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยความขัดแย้งในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นของผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องรักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เรียก รับ หรือ ยอมจะรับค่าตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดในการปฏิบัติหน้าที่จากคู่ความหรือบุคคลอื่น ผู้ไกล่เกลี่ยจักต้องไม่ให้ หรือตกลงว่าจะให้ค่าตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้แนะนำหรือผู้ส่งข้อพิพาทให้ตนดำเนินการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับแจ้งทุกครั้ง ยกเว้นมีเหตุผลความจำเป็นโดยแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้า และต้องปฏิบัติหน้าที่ภายในเวลาอันสมควร ไม่ล่าช้า โดยใช้ทักษะ ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ของคู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยพึงมีความสุภาพเรียบร้อยระหว่างปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ย ทั้งการใช้วาจา กิริยา มารยาท และแต่งกายอย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ การปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยที่ได้ตามหลักมาตรฐานดังกล่าว ย่อมเป็นเหตุให้เกิดการยอมรับ ความน่าเชื่อถือ และทำให้เกิดความประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยได้โดยง่าย (Rules of Legal Execution Department for Mediation, 2015)

3. การประยุกต์หลักพรหมวิหารเพื่อการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี

การไกล่เกลี่ยที่เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ จำเป็นต้องมีแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน ให้ข้อเสนอแนะทางเลือกที่เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย ใช้ระยะเวลาที่สถานการณ์เย็นลง ใช้อารมณ์ขัน ให้คู่กรณีรู้สึกผ่อนคลาย หรือดึงความสนใจของคู่กรณีไปอื่นบ้าง หรือให้กำลังใจ ต้องไกล่เกลี่ยด้วยความ เป็นกลาง มีทักษะการพูดเพื่อการไกล่เกลี่ย โดยพื้นฐานคุณสมบัติของนักไกล่เกลี่ยต้องจบนิติศาสตร์ มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี ผ่านการอบรมของกรมบังคับคดีหรือของศาลยุติธรรมตามหลักสูตรที่กำหนด ผู้ไกล่เกลี่ยในชั้น บังคับคดีต้องรู้กฎหมาย เพราะว่าการไกล่เกลี่ยชั้นบังคับคดี ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแนะนำข้อกฎหมายเบื้องต้นและ กระบวนการบังคับคดีให้คู่ความได้เข้าใจแต่ข้อกฎหมายเบื้องต้น และกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการบังคับคดี สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมในภายหลังได้ ถ้าจะพูดว่าการอธิบายกระบวนการบังคับคดีเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงาน บังคับคดีก็ไม่ถูกต้องนักเพราะการให้คำปรึกษาต้องมีเวลา เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีเวลาแต่ผู้ไกล่เกลี่ยมี เวลา การมอบหมายให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ปัญหาการร้องเรียนลด ลง การนัดหมายให้ผู้ไกล่เกลี่ยมาประชุม มาสัมภาษณ์เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เกี่ยวกับการบังคับคดีจึงเป็นผลดีต่อคู่ความและกรมบังคับคดี เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการ หาทางออก และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ (Wises and Chantima, 2016) การประยุกต์การ ไกล่เกลี่ยตามหลักพรหมวิหาร 4 พบว่า

1. การไกล่เกลี่ยด้วยความรัก ความปรารถนาดี และความเอาใจใส่ (เมตตา) คือ การมีความรัก ความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลต่อกันและกัน การสร้างความรู้สึกรักไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยดุจดั่งญาติมิตร ผู้ไกล่เกลี่ย ต้องมีความเห็นอกเห็นใจ ปลื้มใจที่จะช่วยปลดทุกข์ให้คนที่มายื่นคำร้อง แต่งกายต้องสุภาพ เคารพให้เกียรติ คู่ขัดแย้ง การเน้นปยวจา ต้องพูดด้วยความให้เขาอบอุ่น ต้องพูดคุย เพื่อสร้างความคุ้นเคย ให้เกียรติทั้งสอง ฝ่ายเท่าเทียมกันด้วย มองแบบเป็นมิตร ให้ความเป็นธรรม จิตใจเป็นกุศล ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรู้ด้าน กฎหมาย ต้องรู้กระบวนการบังคับคดีบ้างตามสมควรและผ่านการอบรมบนพื้นฐานของกฎหมายหรือผ่าน การอบรมการไกล่เกลี่ย มีความรู้และประสบการณ์ ตั้งมั่นในยุติธรรมบนพื้นฐานของกฎหมายและทัศนคติเชิง บวกต่อการไกล่เกลี่ย

2. การไกล่เกลี่ยด้วยการชวนขวยอุทิศตนช่วยเหลือ (กรุณา) คือ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องวางใจว่าทุก คนเป็นผู้ที่มีความทุกข์ เพราะไม่ว่าจะโจทก์หรือจำเลย เขาก็มีทุกข์ทั้งนั้น เมื่อเขามีทุกข์มาหาเรา เราก็ต้อง รับ อดทนต่อปัญหาของเขาไม่ว่าเขาจะระบายยังเราก็ต้องรับฟังไว้ ต้องเปิดโอกาสให้ได้พูดระบาย การไม่ ติดอยู่กับอดีต และพยายามหาทางออกให้เขาที่ถูกต้องยุติธรรม แนวทางขั้นตอนเกิดได้จากการชวนขวย ใสใจในความไม่ถูกต้อง หรือการพยายามหาช่องทางออกให้

3. การไกล่เกลี่ยด้วยความประทับใจและซาบซึ้งชื่นชมยินดี (มุทิตา) คือ การกล่าวชื่นชมด้วย วาจา ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีจิตอาสา และไม่หวังค่าตอบแทน มีจิตอาสาโดยตรงแล้ว ภาย วาจา ใจก็จะ

แสดงออกด้วยความเป็นมิตร มีจิตมุ่งเป้า คือความสุข การไกล่เกลี่ยเหมือนหมอรักษาโรค การดีใจ มีความสุขใจที่ได้ช่วยให้เขาดีกันได้ ปกติแล้วถ้ามีการยึดทรัพย์หรือศาลตัดสินมาแล้ว ส่วนใหญ่มักจะไม่นุ้ยกัน การไกล่เกลี่ยทำให้เขาได้มีโอกาสพูดคุยกัน และถ้ามถลกกันได้ก็คือในอนาคตต่อไปเขาสามารถจะคุยกันได้ เพราะว่าเขามถลกกันแล้ว เขาคูกันแล้ว เราก้ยินดีกับเขาที่เขาสามารถพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน

4. การไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลางยุติธรรมไม่อคติ (อุเบกขา) คือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องยึดถือปฏิบัติ วางใจเป็นกลาง ไม่ไกล่เกลี่ยเพราะเห็นแก่พวกพ้องรักใคร่ชอบพอกัน เพราะเห็นแก่ความไม่ชอบหน้าไม่พอใจ เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ของตน และไกล่เกลี่ยทั้งที่ไม่มีข้อมูลข้อเท็จจริง ต้องสืบสาวหาเหตุให้รอบด้าน ต้องยึดให้พอเหมาะพอดี ไม่ตึงแน่นจนเกินไป ต้องดูบริบทโดยภาพรวม วิธีการหรือขั้นตอนการไกล่เกลี่ยที่สะท้อนบริบทของหลักอุเบกขา เช่น การคิดคำให้เกียรติทั้งสองฝ่าย การยื่นยัดบนฐานข้อมูลที่เป็นจริง การวางกริยาท่าทาง การชี้ข้อดีข้อเสียให้กระจ่าง การช่วยเหลือที่จะช่วยได้ การรู้จักขมใจ

การพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี ในฐานะเป็นตัวกลางที่ช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ได้ตระหนักถึงหน้าที่หรือพันธกิจ จึงได้จัดกิจกรรม โครงการ เพื่อรองรับสภาพความขัดแย้งที่ปรากฏในสังคมซึ่งได้จัดมหกรรมมากมายเพื่อเป็นการทำงานเชิงรุก แต่ถึงอย่างไรศูนย์ก็จะต้องกำหนดกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่น และสร้างความไว้วางใจ สะท้อนการวางตัวเป็นกลาง เป็นสถาบันที่พิจารณาบนพื้นฐานของกฎหมายที่มุ่งเป้าหมายความสำเร็จมากกว่าวิธีการ พร้อมทั้งเปิดโลกทัศน์สร้างเครือข่ายหรือการเปิดโอกาสที่หลากหลายช่องว่าง พัฒนาการอำนวยความสะดวก ให้เพียงพอต่อประชาชนสร้างภาพลักษณ์องค์กรให้เป็นสถาบันที่พึ่งที่สามารถชี้โทษและประโยชน์ได้ชัดเจน และสุดท้ายการเป็นสถาบันในฐานะการเป็นข้าราชการเป็นข้าของแผ่นดิน การที่ผู้ไกล่เกลี่ยประยุกต์หลักธรรมพรหมวิหารมาปฏิบัติเป็นกรอบในการทำหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย คือ ไกล่เกลี่ยด้วยความรัก ความปรารถนาดี และความเอาใจใส่ ความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลต่อกันและกัน สร้างความรู้สึกไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยดุจดั่งญาติมิตร ขวนขวายอุทิศตนช่วยเหลือ ความยุติธรรมเท่าเทียม การวางใจเป็นกลาง ไม่ไกล่เกลี่ยเพราะเห็นแก่พวกพ้องรักใคร่ชอบพอกัน จะเป็นเหตุให้ระบบการไกล่เกลี่ยมีความน่าเชื่อถือ และเป็นทางเลือกที่น่าเชื่อถือที่สังคมใช้เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สรุป

การประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการไกล่เกลี่ย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี เป็นการนำหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทกล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไกล่เกลี่ยด้วยความรัก ความปรารถนาดี มีความเอาใจใส่ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันและกัน (เมตตา) ให้ความเป็นธรรม จิตใจเป็นกุศล อุทิศตนช่วยเหลือ (กรุณา) การไกล่เกลี่ยด้วยความประทับใจและซาบซึ้งชื่นชมยินดี (มุทิตา) คือ การกล่าวชื่นชมด้วยวาจา และ การไกล่เกลี่ยด้วยความ

เป็นกลางไม่อคติ (อูเบกขา) คือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องยึดถือปฏิบัติ วางใจเป็นกลาง ไม่ไกล่เกลี่ยเพราะเห็นแก่พวกพ้องรักใคร่ชอบพอกัน เพราะเห็นแก่ความไม่ชอบหน้า

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพรหมวิหารเพื่อการไกล่เกลี่ย : ศึกษากรณีผู้ไกล่เกลี่ยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบังคับคดีเป็นภารกิจหลักของกรมบังคับคดี ภารกิจหนึ่ง ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัว ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี ควรมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยยกฐานะขึ้นเป็นสำนักไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่นเดียวกับสำนักระงับข้อพิพาทของศาลยุติธรรม ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือควรส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกสถานศึกษามีศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือฝึกการเรียนรู้วิธีการไกล่เกลี่ย เพื่อกระจายองค์ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยให้มากขึ้น และการขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยควรมีมติเปิดกว้างสำหรับนักการศาสนา เช่น พระสงฆ์ ให้สามารถสมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ หรือมีส่วนร่วม และถูกเชิญมาช่วยในการไกล่เกลี่ยได้ด้วยนอกจากนั้นในการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยหรือการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยที่เข้ามาใหม่ควรปลูกฝังแนวคิดหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อเป็นบ้ำหล่อหลอมให้พวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ประกอบด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาต่อ เพื่อเป็นแนวทางในเสริมสร้างการไกล่เกลี่ยในระดับของชุมชนหมู่บ้าน โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ชุมชน ตามแนวพุทธสันติวิธี ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) การพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยชุมชนที่สอดคล้องกับระบบกระบวนการยุติธรรม
- 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำตำบลหรืออำเภอเพื่อรองรับการเปิดอาเซียน (AEC)
- 3) แนวทางพัฒนากฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและสังคมโลก

References

- Henry J. Brown and Arthur L. Marriott. (1999). *ADR Principles and Practice*. London: Sweet and Legal Execution Department. (2016). *Document of Conference on Policy and Planning*. Bangkok: MPP.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press. Maxwell.
- Mediation Center Legal Execution Department. *Mediation*. Document of public relations. Bangkok: MPP.
- Nuyimsai, W. (2016). A Comparative Study of Mediation Centre of Lawyers Council of Thailand and Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 119-136.
- Phra Phramgunaporn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. (16th ed.). Bangkok: S.R. Printing mass product.
- Phra Dharmpidok (P.A. Payutto). (1999). *Buddhism Of Dhamma*. Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Hansa Dhammahaso. (2011). *Buddhist Peaceful Means*. Bangkok: 21 Century.
- Reymond W. Mack and John Pease. (1973). *Sociology and Social Life*. New York: D Van Nostrand Company.
- Rules of Legal Execution Department for Mediation. (2015), No. 24, more see in Mediation Center Legal Execution Department, Manual of working for mediate's Enforcement class, (document for Staff training of Center for Dispute Resolution at A-ONE The Royal Cruise Hotel Pattaya. Chonburi province)
- Wises, S. and Chantima, C. (2016). The Procedure to Formulate the Charter on Natural Resource Management by Public Deliberation: Case study on Phayao Lake. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 38-56.